

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Qəzavətdən

səh. 289. “Məzkur qəryələrin məsafəsi bir-birindən uzaq olduğu üçün...”: bu cümlə qəzetdə müəyyən imla səhvləri ilə getmişdir; bu səhvləri düzəlttik və hər birini ayrı-ayrılıqda qeyd etməyə ehtiyac görmədik.

Vükəla Şurasında

səh. 297. “a) İclasın qanuni olması üçün...”: bundan sonrakı bənd “b)” kimi işarələndiyi halda, qəzetdə bu bəndin qarşısında işarə yoxdur.

“Dərbənd – Dəmir qapı”

səh. 298. “İskəndəri-Rumi”: Makedoniyalı İskəndər nəzərdə tutulur.

“Səməndər”: VIII əsrdə Xəzər xaqanlığının paytaxtı olmuş şəhər. Bugünkü Ma- haçqala şəhərinin yaxınlığında yerləşmişdir.

Ekspress Teatrosu

səh. 300. “Ekspress”: Bakıda, Olqinski (indiki Məhəmməd Əmin Rəsulzadə) küçə- sində kinoteatr olmuşdur.

“Cavanlarımıza” şeiri (səh. 300)
üçün lüğət

müəttər: ətirli
səd mərhəbə: yüz dəfə afərin; yüz dəfə əhsən
məxzən: xəzinə
ərzəl: ən rəzil, ən alçaq
nəbiyyi-mötəmən: inanılan, güvənilən peyğəmbər
adab: qayda-qanun; bir işin qaydası, yolu
öksüz: yetim
icab edərsə: lazım gələrsə
bürci-ahənin: dəmirdən qala bürcü
haris: keşikçi
səddi-mətin: möhkəm sədd
qasib: qəsikar

istiqlal: gələcək
zəbani-hal: hal dili
baxəbər: xəbərdar olun, bilin
“Əl-hərbu xud’ə”: “Müharibə hiylədir” (hədis)

Axırın fikr etməyən aqil deyil,
divanədir!

səh. 301. “iki daşın arasında”: təcili, tələsik.

Protesto nümayişləri

səh. 303. “Srağagün həziranın 13-də”: qəzetdə “həziranın” yerinə “mayın” getmişdir.

Bakı xəbərləri

səh. 307. “əşirə (zəkəvat)”: kənd təsə- rüfatı məhsullarından onda bir miqdarında alınan vergi.

Məşqətə kəndindən

səh. 310. “Kəm min fiətin qəlilətin qə- ləbət fiətin kəsirətin”: “Quran”ın “Bəqərə” surəsinin 249-cu ayəsindən bir hissə.

Bazar ertəsi, 16 iyun 1919-cu il, nömrə 205

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci səneyi-dəvamiyyəsi. Düşənbə, 17 ramazanül-mübarək sənə 1337. 16 həziran 1919 sənə.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalətin mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Tele- fon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 1 manat 50 qəpik.

Abunə şəraiti: Bakı üçün 1 aylığı 30 rublə, 2 aylığı 35 rublə, 3 aylığı 50 rublə. Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 25 rublə, 2 aylığı 45 rublə, 3 aylığı 60 rublə. Elan fiatı: birinci səhifədə sətri 4 rublə, axırncı səhifədə sətri 3 rublə, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 2 rublə.

ELAN

1919[-cu il] həziranın 16-cı günü ba- zar ertəsi saat 11-də Azərbaycan Məclisi- Məbusan iclası olacağı elan olunur.

T-145

* * *

Müharibə meydanına göndərilmiş Azərbaycan əsgərləri üçün tərtib olu- nacaq cəmiyyətlər və xəstə ya ki yaralı əsgərlərə müavinətlər xüsusunda məslə- hət olunmaq üçün iyun 16 bazar ertəsi saat 10-da Birinci Ünas [Qızlar] məktəbi- nə (Nijni Kladbışinski və Zavedenski kü- çələrin küncündə) ümumi müsəlman xa- nımları dəvət olunurlar.

T-150

DİQQƏT

Bununla bildirməliyəm ki, Nikolayevs- ki və Bazarnı caddələrin küncündə köh- nə “Kaspi” idarəsi ilə rubəru [üzbəüz] tə- zə təmir edilmiş “Mübarək” lokantasın- da [yeməxanasında] məşhur aşpaz Kazım vasitəsilə münasib qiymətə pək ləziz və pakizə yeməklər hazır olunur. Möhtərəm qarein [oxucular] cənabları təşrif gətirib və məmnun olacaqlarına ümidvaram.

“Mübarək lokantası”

10238

QİSMİ-RƏSMİ

[RƏSMİ HİSSƏ]

Qərarı-dadi-məcburi

Azərbaycan Cümhuriyyəti Hökuməti- nin 1918 sənəsi 23 həziranında verdiyi qərarına istinadən Daxiliyyə nazirinin Hər- biyyə naziri ilə biletəlif [razılıqlı, birgə] nəşr etdiyi məcburi qərarıdır.

1) Əsgərlikdən boyun qaçıranları giz- lətməkdə müttəhim edilən xüsusi şəxs- lərin olduğu kimi, əsgərlikdən qaçanları iadə eyləmənin [geri qaytarmağın, təhvil ver- məyin] öhdələrinə tərəttüb etdiyi [öhdə- lərinə düşdüğü] köy idarələri məmurini- rəsmiyyəsi [rəsmi məmurları] dəxi 10 min manata qədər cəriməyi-nəqdiyyə və 6 aya qədər həbsə məhkum olacaqlardır.

2) Əsgərlikdən qaçmış olanın kəndisi ilə bərabər götürmüş olduğu dövləti təs- limat [dövlət əmanətləri] və əlbisə taqı- mının dəyəri aid olduğu qiteyi-əsgəriyyə ətrafından [hərbi hissə tərəfindən] onların qiyməti haqqında məlumat alınar-alın- maz şu fiyatın iki misli ən əvvəla əsgər- likdən qaçana aid əmvaldan [mallardan], onun böylə bir mala malik bulunmadı- ğında əqrəbasından, əks təqdirdə məz- kur [deyilən] əsgəri gizlətməmiş olanlardan,

bunların da biçiz [yoxsul] bulduqlarında əsgərlikdən qaçanın gizlənmiş bulduğu köy əhalisi arasında təqsim edilir [bölünür] və alınır.

3) İşbu qərardadın birinci maddəsində göstərilən cərimə [cərimələrə]; xidməti-əsgəriyyəyə yarayıb-yaramadığını müayinə və tədqiq üçün Əxzi-əsgər [Hərbi çağırış] idarəsinə gəlməsi icab edib də, Əxzi-əsgər idarəsinə gəlməmiş olanın ailəsinin ən böyük üzvü dəxi düçar olduğu kimi, əsgərlikdən boyun qaçıranları gizləyənlərlə xidməti-əsgəriyyə ilə müvəzzəf [mükəlləf] olanların Əxzi-əsgər idarəsinə müntəzəmən gəlmələrinə nəzarət etməyə müvəzzəf olan köy idarələri məmuru-ni-rəsmiyyəsi dəxi düçar olurlar.

İşbu qərardadın mövqeyi-icraya qonulması Şuşa, Cəbrayıl, Zəngəzur və Cavanşir qəzaları general-qubernatoruna və Daxiliyyə Nəzarətinin Qazax qəzasında bulunan vəkili-xüsusi ilə vilayət-aidə [aidiyyətli vilayətlər] valiləri üzərinə tərəttüb edir. İşbu qərardad Bakı üçün “Azərbaycan” qəzetəsində elan olunduğu gündən və məhəlləti-aidəsi [aidiyyətli yerlər] üçün isə dəvairi-məhəlliyyənin [yerli dairələrin] kəndi təsviblərinə [qərarlarına] nəzərən təyin etdikləri vəsaitlə [vasitələrlə] elan olunduğu gündən etibarən qanun hökmünə daxil olur.

*3 həziran 1919 sənə, Bakı
Daxiliyyə naziri*

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

Bolşeviklərin məlumatı

Lion - Fransada iğtişaş getdikcə artır. Bu iğtişaş başında sosialistlər durmuş-

lardır. Parisdə dəmiryol halı çox böhranlıdır. Şəhərdə intibahnamələr [vərəqələr] yapışdırılmışdır. İntibahnamələrdə təttilçilər məzəmmət edilərək denilir ki, təttilçilər almanların nəfinə [xeyrinə] işləyib bilatəxir [dərhal] sülh əqd edilməsinə [bağlanmasına] mane olurlar.

Bolşevik cəbhələrində

Moskva - Şərq cəbhəsi. Novouzensk dairəsində bizim hissələr Aleksandrovkanı işğal etmişlər. Ufa səmtində bizim qoşunlar Ufa nəhrinə yetmişlərdir. Bu nəhir Ufanın 20 verstliyindədir. Sarapul dairəsində biz Nadzori-Abrosova xəttinə çıxmışdır. Bu yer Sarapulun 40 verstliyindədir.

- Petroqrad dairəsində bizim hissələrımız müharibə ilə Krasnoqorkinin 10 verstliyində Ust-Ruditsanı işğal etmişlərdir. Cənub tərəfdə bizim qitəatımız Krasnoye Selonun 10 verstliyinə çəkilmişlərdir. Cənub cəbhəsində Mariupol səmtində bizim hissələr düşmənlərin güclü qüvvələrinin təzyiqi ilə Berdyanski düşmənlərə tərk etmişlərdir. Miller[ovo] səmtində bizim hissələr Çertkovo mövqifini [stansiyasını] tərk etmişlərdir.

- Tsaritsın [Volqoqrad] cəbhəsində Kri-momujdinski mövqifinin qərb cəhətində, Tsaritsının 55 verstliyində Çervlenni mövqifinin cənub tərəfində şiddətli müharibə davam edir.

Daşkənd - Qırmızı qoşunlar tərəfindən Türküstanda Tecen şəhəri işğal edilmişdir. Tərəfimizdən təqib edilən düşmənlər İran tərəfinə qaçmaqdadırlar.

(Royter acentəliyindən)

Rusiya kəndçiləri arasında üsyan

Royter ajansına mövsuq [etibarlı] mənbələrdən xəbər verilir ki, rus kəndçiləri hər yerdə bolşeviklərin əleyhinə qiyam edirlər. Xüsusən Volqa nəhri boyunda və Mərkəzi Rusiyada bu qiyam ciddiləşmişdir. Moskvada Şura hökuməti artıq əndişəyə [təşvişə] düşmüşdür. Hökumət əhaliyə təklif edir ki, Kolçakla mübarizəyə girişsinlər.

Polşa əsgərləri

Berlin - Erzberqer general Foşa bir nota göndərərək bəyan edir ki, Almaniya Hökumətinə bildirildiyinə görə, Polşa qoşunları istəyirlər ki, Poznan ilə Yuxarı Sileziyaya hücum etsinlər. Erzberqer notasında əlavə edir ki, hərgah polyaklar bu planlarını vücuda gətirərlərsə, Almaniya hökuməti Almaniya-Polşa müahidənaməsinin [sazişinin] saxlanacağına məsul ola bilməz və Almaniya hökuməti heç bir vaxt Polşa qoşunlarının irəliləməsinə müsaidə verəmməz.

Amerika drednotu

Nyu-Yorkdan xəbər verirlər ki, “Tennessee” drednotu suya salınmışdır. Bu gəmi 32 min ton həcmindədir. Gəminin qiyməti 50 milyon dollardır. Drednotda 12 ədəd 14 düymə [düym] top vardır.

Vilhelmin istidası [xahişi]

İmperator Vilhelm Almaniya hökumətinə müraciət edərək Qərbi Prussiyada olan mülkünə qayıtmasına müsaidə istəyir.

Rusiya-Finlandiya sərhədi

Londondan xəbər verirlər ki, bolşeviklər Rusiya-Finlandiya sərhədini bağlamışlardır. Nəticədə finlər dəxi eyni təşəbbüsdə bulunmuşlardır. Bu gün rəsmi olaraq finlərin bəhri [donanma] bayrağı qaldırılmışdır.

Münhenin işğalı

Madriddən xəbər verirlər ki, qızgın müharibədən sonra hökumət qoşunları Münhen şəhərini işğal etmişlərdir.

SÜLH ƏTRAFINDA

Sülh Konfransında

Təsəvvür edildiyinə görə, Dördlər Şurası Almaniyanın əks-təklifinə cavab verdiyi münasibətlə müşkülata düşmüşdür. Bu təkliflər bir həftə müzakirə edildikdən sonra, mövsuq [etibarlı] mənbələrdən verilən xəbərlərə görə, Klemanso bugünkü iclasda demişdir ki, o ancaq Almaniya verilən sülh şəraitinin az bir yerlərinin dəyişilməsinə razı ola bilər. Çünki Fransa Palatası, həmçinin Fransa əhalisi güzəşt-də bulunmağın qəti surətdə əleyhinədir. Lloyd Corc güzəşt-də bulunmağın lazım olduğunu göstərməkdədir. Onların arasında qalmış olan Vilson həmçinin Klemanso şəxsində mümaniyətə [çətinliyə, maneəyə] düçar olmuşdur. Lloyd Corcun rəyincə, hərgah sabahki iclasda ümumi saziş hüsula gəlməzsə, sülh müahidənaməsi [sazişi] bir çox münasibətlə təbdil edilməlidir [dəyişdirilməlidir]. Çox mümkündür ki, düşənbə [bazar ertəsi] gününə kimi ancaq cavab hazır olsun.

İtaliyanın Sülh Konfransına dəvəti

Üç dövlət nümayəndəsi Şurası İtaliyanı Sülh Konfransına dəvət etmişdir ki, yenə Sülh Konfransında öz mövqeyini tutsun. İtaliyanın Sülh Konfransına dəvət edilməsinə görə təsəvvür edilir ki, İtaliya bu təklifi qəbul edəcəkdir və sülh müahidənaməsi almanlara verilən kimi münasibat başlanacaqdır.

Şərqi Afrika müstəmləkəsi

Londondan xəbər verirlər ki, Belçika heyəti sədri Himans ilə Almanyanın Şərqi Afrikadakı müstəmləkəsinin müqəddəratını müzakirə etmək üçün Milner Parisə dəvət edilmişdir. Belçika heyəti xəbər verir ki, Vilson və Himans Şərqi Afrika mandatı məsələsini Milner ilə bərabər müzakirə etməyi qərara almışlardır.

Almaniya və sülh

İyunun 8-də Berlindən xəbər verirlər ki, sülh müahidənaməsindən hasil olan təsirə görə, üç gündür ki, birja bağlanmışdır. “Montaq çaytunq” qəzetəsi xəbər verir ki, bütün Almaniya firqələri sülh müahidənaməsini bu surətdə qəbul edilməz bir şey hesab edirlər.

Sülh şəraitinə əlavə

London - Sülh şəraitinə olan əlavədə deyilir ki, mütarikə [atəşkəs] elan edildiyi andan Almaniya hökuməti istila qoşunlarının məxaricini verməlidir. Birinci olaraq bu xərclər verməlidir. İkinci xərc isə müharibədən Müttəfiqlərə toxunan xəsarətlərin ödənməsidir. Mal xaric etmək barəsində Müttəfiqlər lazım bildikləri şərtləri qoyacaqlar. Almaniya Bolqariyaya,

Türkiyəyə, Avstriyaya və Macarıstana müharibə zamanı müavinət olmaq üzrə verdiyi pulları Müttəfiqlərə verməlidir. Müharibədən qabaq Almanyanın Türkiyəyə, Bolqariya və Avstriya-Macarıstandan olan iddialarını və bu dövlətlərlə bağlanan müahidə haqlarını Müttəfiqlərə güzəşt etməlidir.

Belçika borc istəyir

London - Belçika dəvairində [dairələ-rində] deyirlər ki, hərgah bilatəxir [dərhal] Belçikaya 100 milyon lirə istiqraz [borc] verilməzsə, Belçikanı gözlənilən bədbəxtlikdən mühafizət etmək olmaz. Əhvalın qayət kəskin olduğundan, Rəisi-vükəla Delakruaya və sair Belçika nazirləri Parisə varid olmuşlardır [gəlmişlər]. Xəbər verilir ki, Paris Sülh Konfransında olan Belçika mürəxxəsləri [nümayəndələri] Fransaya məlum etmişlər ki, hərgah istənilən kredit Belçikaya buraxılmazsa, o zaman Belçika sülh müahidənaməsini [sazişini] imza edə bilməyəcəkdir. Üçlər Şurası Belçikaya müavinət etməyə hazır olduqlarını izhar etmişdir [bildirmişdir]. Belçika nümayəndələri bu əhvalı öz dövlətlərinə məlum etmişlərdir.

Macarıstan məsələsi

Paris - Bu gün Dövlətlər Şurası Macarıstan qoşunlarının Çex-Slovakiyaya soxulmalarının nə qədər dəhşətli bir iş olduğunu müzakirə etmişdir. Alınmış olan məlumatdan anlaşılır ki, hər iki tərəf vü-sətli iqdamatda [geniş təşəbbüsdə] bulunurlar. Bu işlərə Romaniya dəxi iştirak edir. Macarıstan məsələsi sülh əqdində Müttəfiqlərin zəhmətini daha çox artırır.

Sülh Konfransında ixtilaf

Paris - Lloyd Corc tərəfindən göstərilən maddələr barəsində sülh nümayəndələrinin arasında sazişlik olmadığına görə, Dövlətlər Şurasında daima ixtilafirəy [fikir ayrılığı] olur. Sülh Konfransının işləri tamamilə dayanmaq ehtimalı vardır. İşlər getdikcə ciddiləşir. Zira nümayəndələr güzəştdə bulunmaq istəməyirlər. Bunlar özlərinin davada iştirak etdiklərini və dava üzündən xəsarət gördüklərini meydana qoyurlar.

İSTANBULDA HƏYƏCAN

Vilson prinsipinin haqqında tətbiq olunacağını mütəvəkkilənə [təvəkküllə, ümidini Allaha bağlayaraq] və saf bir türk etiqađı ilə bəkləyib duran Osmanlı türkləri Paris Konfransının Türkiyə haqqında haqsız və hələ İzmir xüsusundakı qansız qərarına qarşı, coşmuş məmləkətin hər tərəfində qələyan və həyəcanlarla dolu mitinqlər, protesto nümayişləri icra etmişlərdir. Ən böyük nümayişlər İstanbulda vaqe olmuş. Aldığımız türkcə qəzetələrdən “İzmir işğalı münasibətilə” vaqe olan nümayişlərin surəti-cəryanını aşağıya dərc edirik.

“Zaman” qəzetəsi yazır ki:

İzmirin işğalını protesto etmək üzrə Fateh parkında müəzzəm [böyük] bir mitinq əqd edilmiş və bu mitinqə minlərcə türk və müsəlman, erkək və qadın iştirak etmişdir. Mitinqin icrasından xəbərdar olan və əsasən üç gündən bəri qəlbləri qanayan türk və müsəlmanlar dün saat 1-dən etibarən Fateh parkında Bələdiyyə dairəsi önündə təcəmmö etməyə [top-

laşmağa] başlamış və pək qısa bir müddət zərfində mitinqə iştirak edənlərin ədədi 40-50 min kişiyyə [nəfərə] baliğ olmuşdur [çatmışdır].

Saat 3-ə doğru Bələdiyyə dairəsinin üst qatındakı balkonun tərəfində mövcud pəncərələrdə ay-yıldızı siyah birər bayraq asılmış və bu lövhəyi-matəm [matəm lövhəsi] bütün hazirunu [orada olanları] ağılatmışdır.

Bir az sonra balkonun qapısı açılmış və Hüquq fakültəsi namına iradi-nitq edən [nitq söyləyən] [Əhməd] Səlahəddin bəy, haqqımızda rəva görülmən müamiləni [rəftarı] bütün mövcudiyəti-qəlbiiyyəmlə protesto etmək üzrə əqd olunan mitinqin xitamından sonra hər kəsin dağılması lazım gəldiyini bəyan və əfradi-millətin [millət fərdlərinin] təzahürat və müstədayatını [tələb və istəklərini] xaki-payi-şahənəyə [padşaha] ərz etmək üzrə bir heyətin Sarayi-hümayuna [Padşah sarayına] ezam olunacağını təbliğ etmişdir.

Mütəəqibən [onun ardınca], Xalidə Ədib [Adıvar] xanım möhtəz və müəssir [titrək və təsirli] bir səda ilə bərvəchi-ati [aşağıdakı kimi] bir nitq irad etmişdir:

“Türklər, müsəlmanlar!”

Türk və müsəlmanlar bu gün ən qara gününü yaşayır. Gecə qaranlıq bir gecə. Fəqət insanın həyatında sabah olmayan gecə yoxdur. Yarın, bəlkə, müşə’sə’ [dəbdəbəli], parlaq bir sabah olacaqdır. Yalnız işıq gəldiyi vaxt gözümüzü günəşə qaranlığı görən bayquşlar kimi açmayalım. Millət eyi və fəna günlər gördü. Günah dəqiqələri və şanlı dəqiqələr yaşadı. Fəqət, qardaşlar və qadınlar, o qədər qan axıtdı ki, bu qan bütün dünyanın günahını yıxayacaq qədər təmiz və məbzuldur

[çoxdur]. (Hazirun arasında qələyan [Camaat arasında həyəcan].) O qan bizim vəzifəmizi təyin etdi, bizə bir vəzifə buraxdı. Xanımlar, sizin əlinizdə tüfəng, top yox, yalnız haqq və Allah var! (Alqışlar) Tüfəng və top düşər, haqq və Allah baqıdır [əbədidir, qalıcıdır]. Topun üzünə tükürəcəkdir qədər övladlar, analar, qəlbimizdə eşq və iman və millət duyğusu var, heç qorxmayacaqsınız!

Xanımlar, türklər, müsəlmanlar, silahlı çalışmırsınız; haqq və Allah sizinlədir. Dünyada millət sifətinə layiq bir millət olduğumuzu erkək, qadın, hətta ixtiyar və çocuqlarımıza qədər isbat etdik. Bu gün məmləkətimiz təqsim [parçalanmaq] təhlükəsi qarşısındadır. Addım-addım ədədən kəndi dunumuzdakı [sayca bizdən aşağıda olan] millətləri bəşiməzə əfəndi [ağa] etmək istəyirlər. Bu gün İzmir, yarın Konya, o biri gün İstanbul. Sonra müsəlman dünyasının başı olan türk susdurulmuş, əsrlərcə Avropanın istədiyi şey hüsul bulmuş [əmələ gəlmiş] olacaqdır. Binaənileyh [ona görə], Avropaya qarşı mövcudiyətimizi göstərmək və səsimizi, haqqımızı eşitdirmək üçün bu gün qüvvətli və mətin bir millət halında bulunmaq lazımdır.

Arxadaşlar, müsəlmanlar, türklər! Bu gün buraya toplanan bizlərin bir vəzifəmiz var. Biz sözüümüzü onlara dinlədəmiz. Sözüümüzü padşahımıza dinlədəriz. Və milləti ən çox təmsil edəcək bir Kabinə [Hökumət] istəriz. Zira istəyəcəyimiz bəsit və ülvi bir haqdır. Padşahımıza xalqın hissiyyatını təbliğ edər və deriz ki, işlə, qara bir gün yaşayırız. Bu gün hərəkət susmuşdur. Və türk müsəlman, padşahının ətrafına toplanmışdır.

Bütün aləmi-islam, həpimiz ruhumuzun infialını [həyəcanını, coşmasını] burada izhar edirik. Hissə malik olan millətlər ölməzlər, öldürülməzlər. Ölsələr, bəşübə'dəlmövtə [ölümdən sonra dirilişə] malik olurlar. Duyğusu, hissi olmayanların təkrar dirildiyini görürüz. Nasıl olur da, bu müəzzəz [əziz] hissi darülfünunda, burada izhar etmiş olan bir millət qaldırıla bilər?

Biz müsəlmanlar Allaha etiqad və onun ədalətinə imanımız vardır. Zaman bizimlə bərabər olacaqdır və Cənabi-Haqq haqqımızı istehsal edəcəkdir. Haqq kəlməsi həm hüququmuzu, həm Cənabi-Kibriyanı [Allahı] ifadə edir. Hissiz qadın türk qadını deyildir.”

Bədəhu [sonra] Təhsin Fazil bəy bərvəchi-zir bir nitq irad etmişdir [aşağıdakı kimi bir nitq söyləmişdir]:

“Qardaşlar!

Pək dərin hörmətlərlə təqdis etdiyimiz [müqəddəsləşdirdiyimiz] camelərimiz, mədrəsələrimiz, bütün müqəddəsətimiz [müqəddəs dəyərlərimiz], sevgili İzmirimiz, həpsi, həpsi işlə bu gün yalançı bir haqq və ədalət naminə zorla əlimizdən alınır, boğazlanır, irzimiz, namusumuz çiyənir [tapdalanır], yaşamaq haqqımız qəsb olunur.

Ey türk!

700 sənəlik səltənətin qəlbinə endirmək istənən paslı xəncər səni milli vəzifənə dəvət edir. Pək əla bilirsən ki, İzmir dədələrinin qəhrəmanlığı ilə yoğrulmuş Anadolumuzun bir beşiyi, bir yatağı, nəhayət, bir məzarıdır. Bu gün İzmirsiz bir Anadolu ruhsuz bir cəsəddir. Vətən bu gün üçün səndən sükunət, yarın üçün həyat və hərəkət bəkləyir.

Qardaş!

Bu gün düşmənlərin yayqaralarından [hay-küyündən] saqın kədərənmə və bilki, səni fəlakətə, inqiraza [çöküşə] sürükləyəcək kədərindir. Saqın bədbin olma.”

Mütəəqibən [onun ardınca] Hüseyn Rəqib bəy bir nitq irad etmiş və demişdir ki:

“Aydın efesi və onun əsəbiyyəti-qövmiyyəsi [milli təəssübkeşliyi, milli qeyrəti] öylə bir ustura [ülgüc] mahiyyətindədir ki, onu udmaq istəyənlərin qırtlağını yırtar. Bizimlə bərabər yaşamaq istəməyənlər üçün qapılarımız açıqdır. Gəldikləri yerə gedə bilərlər. Fəqət biz kəndi yurduumuzda heç bir millətin bizə hakim, bizə əfəndi olaraq yaşamasına təhəmmül edəmməyiz [dözə bilmərik]. Bizi qovmaq istəyənlərin haqqı satır və kötük olacaqdır.”

Bunlardan sonra daha bir çox nitqlər irad edilmiş və təzəhürəti-milliyədən [milli tələblərdən] zati-həzrəti-şəhriyarini [padşah həzrətlərini] xəbərdar etmək üzrə məbəyni-hümayuna bir heyəti-məxsusə [xüsusi bir heyət] ezam edilməsi qərarı olduqdan [qərarlaşdırdıqdan] sonra mitinq nəhayət verilmişdir.

Mitinq heyəti Sarayı-hümayunda

Mitinq heyəti tərəfindən müntəxəb [seçilmiş] heyət dün Sarayı-hümayuna gedərək sərqərini-həzrəti-padşahi Yavər paşa tərəfindən böyük bir təəssürlə [mütəəssir, kədərli, duyğulu bir halda] istiqbal edilmişdir [qarşılanmışdır].

Heyət mitinq qərarını zati-həzrəti-şəhriyariyə ibləğ etmiş [bildirmiş] və tərəfi-şahanədən izhari-təəssür buyurulmuşdur [padşahın mütəəssir olduğu, kədərliyi bildirilmişdir].

Heyət bədəhu [sonra] ezaz və ikram edilmiş [əzizlənmiş və hörmət görmüş] və ərzi-şükran ilə övdət etmişdir [təşəkkürünü bildirməklə geri qayıtmışdır].

DAĞİSTANDA

Şimali Qafqazıyanı dabravollardan boşaltmaq əmri

(Xüsusi)

Cənubi Rusıyanı (Şimali Qafqazıyanı) Dabravol ordusundan boşaldıb tezliklə Dabravol ordusunu Rusiyaya çəkmək haqqında Yekaterinodarda olan Cənubi Rusiya Qüvəyi-müsəlləhəsi [Silahlı qüvvələri] Baş komandanından 1073 nömrəli bir əmrnamə alınmışdır. Baş komandan elan edir ki, vətənin xilasını vahid komandanlıqla, vahid və ali hökumətdən asılıdır. Baş komandan xəbər verir ki, o özü də Rusiya dövlətinin Baş hökmdarı və Rusiya ordularının Baş komandanı olan admiral Kolçaka tabe olur.

Butayevin həbsi

Dağıstan Hökumətinin sabiq naziri [Aslambek] Butayev öz işlərini bitirməkdən ötrü Tiflisdəki Zaqafqaziya Konfransından qayıtdıqda, iyunun 13-də Petrovsk mövqifində [stansiyasında] dabravol [kö-nüllü] əsgərləri tərəfindən həbs edilmişdir.

Teymurxanşurada

Teymurxanşuradan [Buynakskdan] xəbər verirlər ki, mühimmatı-hərbiyyənin [silah-sursatın] və qeyri ləvazimatın kazaklara verilməsi haqqındakı xəbərlər əhəlini həyəcana salmışdır. Şeyx Əli Hacı

[Akuşinski] bu xəbərin doğru olmağını soruşub, Dağıstan əhalisinin müsəlləh [silahlı] surətdə hücum edəcək ehtimalı olduğunu göstərir. General [Mikayıl] Xəlilov cavab məktubu və əmrnamə nəşr edib, bu şeyiələrin əsilsiz fikirlər olduğunu göstərmişdir. Əhali arasında müşahidə edilən həyəcana görə Teymurxanşuraya Dabravol ordusu hissələri gəlmişdir. Hökuməti camaat tərəfindən intixab edilmiş [seçilmiş] nümayəndələrə verməkdən ötrü Dağıstan hökmdarı ramazan ayının 5-də Teymurxanşurada ictimaya [yığınaq] dəvət edilməsi binagüzarlığını [sərəncamını] vermişdir. Həmin ictimaya general Erdeli də gələcəkdir.

Admiral Kolçakın əks-təklifi

Petrovskdan alınmış son xəbərlərə görə, şəhərdə admiral Kolçakın nim-rəsmi [yarı rəsmi] surətdə olan cavabı şəhərin divarlarına yapışdırılıb və ağızda da şayə olmaqdadır [şayə kimi danışılmaqdadır]. Bu cavab bolşeviklərin başçısı olan Leninədir.

Admiral Kolçak şimdilikdə Rusiyada davam edən Vətəndaş müharibəsinin Rusiya üçün mühlik [təhlükəli, öldürücü] bir şey olduğunu etiraf edərək, firqə münaziesindən [çəkişməsindən] nəşət etmiş [irəli gəlmiş] olan qan tökülmənin dayandırılmasını lazım bilir. Fəqət yalnız sosialist firqələri başçılarından hökumət təşkil edilməsinə razı olmayıb, Kolçakın rəyinə görə, hökumətə yalnız firqələrdən deyil, hər bir siyasi cərəyan nümayəndələri daxil olmalıdırlar. Sonra Kolçak tələb edir ki, bolşeviklər əllərində olan silahı təslim edərək bütün rus cəbhələrində hərəkəti-hərbiyyəni dayandırsınlar. Bundan əlavə,

tələb olunur ki, ancaq edam cəzası tərək edilib, bolşeviklər gələcəkdəki Məclisi-Müəssisana müti olsunlar. Axırda Kolçak bunu da bəyan edir ki, hərəgah bolşeviklər sazişə gəlməsələr, dabravolların şiddətli təcavüzlərinə düçar olacaqlar və gələcəkdə bolşeviklər Ümumrusiyanın Fövqəladə Divanına veriləcəkdirlər.

BAKIDA DÜNKÜ QƏLƏYANI-HƏMİYYƏT

Azəri türkləri müqəddəratlarını əllərinə aldıkları gündən şimdiyə qədər kəndi hakimiyyət və millətlərinin, hürriyyət və istiqlaliyyətlərinin bəhəqq [həqiqi] qiymətini təqdir və mühafizəyi-mövcudiyətə malik olmaq haqqını da ehqaq [haqqını verən, o haqqa layiq olan] və əbədiyyən də haqq və hakimiyyət və istiqlaliyyətə layiq bir millət olduğunu mütəəd-did [çoxsaylı] dəfələr göstərmiş, sırası gəldikcə yenə göstərəcəkdir.

Bundan məqsəd, Rusiya hökumətinin Qafqaz millətlərində qətiyyəni bir haqqı və millətlərin isə rus istibdadına əsir olmağa dəxi heç bir məcburiyyətləri olmadığı halda, o mənhus idarə bu millətlərin hüquqi-milliyə və hüquqi-sərihələrini [açıq-aşkar hüquqlarını] qəsb və hər şeydən məhrum bir istibdad əsarətinə məhkum etmişdir. Bilaxirə [sonra], şu millətlərin səlaməti və hüquqi-məğsubələrinin istirdadı [qəsb edilmiş hüquqlarının geri alınması] xüsusunda, saheyi-ədalətin isə o həlqeyi-mələnətdən təxlis ilə [o lənətləli halqadan xilas olmaqla] haqqı həqiqətən təzahür yolunda məhzən [məhz] aləmi-mədəniyyət və aləmi-insaniyyətə

bir xidmət olmaq üzrə milyonlarca məhəbbətəkarının [məhəbbət bəsləyənlərin] xunrizanə [qanlı] çarpışmaları ilə meydana gələn rus inqilabı Qafqazda bulunan miləl və əqvama [millətlərə və tayfalara] maddi və mənəvi bir səlahiyyət və sərbəstiyi-tammə [tam bir sərbəstlik] bəxş etmişdi.

İştə, bu səlahiyyət və sərbəstlik sayəsində hər millət bulduğu mühit daxilində haqq və hakimiyyət və millət və hüquqi-hökmraniləri ilə qayeyi-amallarını kəndi əllərinə aldılar.

Şu şərtlə ki, irəlidə müstəqillən yaşamaq kimi bir üsuli-idarənin təmini cəhətində müqtəzi şəraiti haiz olan [lazım gələn şərtləri özündə daşıyan], daha doğrusu, daimi surətdə mövcudiyətini göstərən bilcümlə miləl və əqvamdan ötədən bəri məskun və mütəvəttin [bir yerdə yerləşmiş və bir yeri özünə vətən tutub yaşayan] yoluna gəldiyi mühitdə hər qövmmənsub bulduğu millət və milliyətindən münfək və mütəfərriq [ayrılmış və qopmuş, uzaqlaşmış] bulunmamaq və başlıbaşına idarə olmaq haqqını da kəsb etməmək [qazanmaq] şərti ilə bu kimi hüquq və şəraiti cəm olan millətlərin elani-məşrutiyətdən sonra müctəmiən [birgə] və müstəqillən idarə olmaq haqqına malik olmalarından dolayı Qafqazda bir qaç hökumət meydana gəldi.

İştə bu səbəbdən olaraq Qafqaz hökumətlərinin hüququnu mühafizə etmək və hər bir millətin müqəddəratını kəndi əlinə tövdi [tapşırmaq] və eyni zamanda da bir millət digər bir millətin bir qarış torpağına əl uzatmasına və bu kimi məsəildən mütəvəllid [məsələlərdən irəli gələn] qarışıqlar zühuruna meydan verilməmək üçün Qafqazdakı gənc hökumət-

lərin istiqlaliyyətlərinin müvəqqəttən himayəsi düvəli-müəzzəmə [böyük dövlətlər] tərəfindən təmin və bu vəsilə ilə şimdiyə qədər yenə hami sifəti ilə Qafqazda hami dövlətlərin ordusu bulunur.

Şurası şayani-ərzdird [qeyd edilməlidir] ki, bugünkü gündə Qafqazda hüquqi-miləl olduğu üçün hər hanki bir millət təksiri-nüfusca [əhalinin sayına görə] əksəriyyətə malik olduğu halda həmhüddud bulduğu hər hanki bir hökumətə əksəriyyətlə iltihaq etməmək [qoşulmaq] fikrindəki sərbəstiyi-amalü əfkarına [arzu və düşüncə sərbəstliyinə] malikiyyəti hissi ilə bu fikrin tərvinə mümaniətə [rəvac tapmasına mane olmağa] heç bir kimsənin haqq və düxulu [dəxli] olmayacağını gərək Rusiya inqilabi-kəbiri [böyük Rusiya inqilabı] və gərəksə düvəli-hamiyyə [himagi dövlətlər] bu xüsusu məqul [mümkün, ağlabatan] və milli bir səlahiyyət vermiş ikən, Denikin[in] Dağıstanı işğal ilə təkrar rus istibdadını diriltməsi, xülasə, Qafqazda zühura gələn bu kimi amali-məfsədətçuyənə hərəkətin [fitnəkarlıq məqsədi güdən hərəkətlərin] alət və səbəbiqası [icra edilməsinin vasitə və səbəbi] rus müstəbidlərinin və Denikin misilli düşmənlərinin fikri-xainanələrini tərviçə [xainca planlarına rəvac verməyə] çalışmalarına heç bir mənə verilməyir.

Halbuki dağıstanlılar, hüquqi-millisinin mühafizəsi uğrunda ta əvvəlcə rusun köklü istibdadında belə 25 sənə mütəmadiyən [fasiləsiz] qan tökmüşdür. O vaxtlar belə mövcudiyətini göstərmişdir. Hüququnun müdafiə və istirdadı [əldə edilməsi] üçün çalışan və çarpışan bir millətin haqqı heç bir vaxtda kətm edilməmişdir [gizlədilməmişdir, üstü örtülməmişdir].

Hürr məmləkətlərə təkrar rus istibdadını soxacaq və kəndisinə bir mövqe işğal edəcək demək, bir taqım ünsürü ətrafına toplayaraq əsassız bir məqsədin və məntiqsiz bir hərəkətin nəticəyi-əliməsindən mütəvəllid [əzablı nəticəsi səbəbindən] Qafqazda Denikin xəyanəti rollarında tökülən qanların, sönən xanımların səbəbi həp istibdadı diriltmək deyildir?

Hənzur vücuda gəlmiş gənc hökumətlərin saheyi-ələminə siyahlar [qaralar] və gəncineyi-həyatına xatimələr [həyat xəzinəsinə son vermək], tərəqqi və təfəyyüzünə [inkışafına və yüksəlməsinə] maneələr, iqbal və istiqbalı [bəxti və gələcəyi] ilə hürriyət və istiqlalıyyətinə sədlər çəkmək və zərbələr vurmağa qalxışmaq şöylə dursun, bunların müqəddəratları ilə pəncələşərək məhvinə çalışmaqla ölmüş bir rus istibdadına təkrar can verməkmi istəyirlər?

Lakin yenə Denikin dēdiyi olmadı. Denikin bundakı istifadəsi ancaq bir cinayət hürriyəti olmuş oldu. Denikin Dərbəndə qədər gəldi. Denikin gələmməzdi. Denikini gətirdilər. Denikini gətirən əsbab [səbəblər] isə [Mikayıl] Xəlilov və əmsalı misilli [bənzərləri kimi] xaini-din və xaini-millət olan alçaqlardır. Bunu isə bilsinlər ki, Qafqazdakı 30-40 milyon islamın ağ ciyəri Azərbaycan isə, qaraciyəri Dağıstandır. Bu iki cüz heç bir vaxt birbirindən ayrılmaz. Netəkim də ayrılmadı. Dağıstanlılar o vaxt məğlub olmuşdusalar, fəqət ruhları ölməmişdi.

Bu Dağıstan məsələsi əhalimizdə o qədər bir qələyan [həyəcan] hüsula gətirdi ki, hətta dünkü gün Bakıda bilümm [bütün, ümum] əhalimiz və bütün fəhlə-

lərimiz, ümumiyyətlə tətıl və bir əhli-səlib [xaçlılar] kimi bir ordu təşkil edəcəsinə əllərindəki hürriyət və istiqlalıyyətlərinin nüməneyi-müməssili [timsalı, nişanı] olan rəngarəng bayraqlarla Bakı şəhərinin hər tərəfin[d]ə – əvvəla ingilis qərarğahının, sonra da Parlamanın önündə Denikin və sayəsi olan xainlərin əleyhinə mitinqlər və nümayişlər əqd [təşkil edərək] və minlərcə zükur və ünəsin pişi-ənzarında [kişilər və qadınların gözü qarşısında] meydana bir atəşpəreyi-cələdat [cəsarət qığılcımı] kimi atılan nətiqlərin və o həmiyyətməndanın [vətən və millət qeyrəti çəkənlərin] söyləməkdə olduqları atəşin və hərərtləri nitqlərinin hər kəlmə və fəqərəsində [bəndində] təkrar-təkrar “Qəhr olsun Denikin”, “Qəhr olsun xainlər” misilli təhriki-qələyan [təhrikədi, qızıdırıcı] kəlmələrinin südurunda [meydana çıxışında] hazirunun yekzəban və yekfikir [camaatın bir ağızdan və həmfikir olaraq] və mərbut [bir-birinə bağlı] bir qəlbə xalisanə olaraq [ürəkdən, səmimiyyətlə] “Qəhr olsun” nidaları ilə təsdiq və iştiraki-amal və iştiraki-əfal [niyyət və əməllərə qoşulması] və dəqiqələrcə sürəkli davam edən şiddətli alqışlar da bu millətin nasıl bir yaşamaq haqqına mühiqq [layiq] və nasıl bir mühafizəyi-mövcudiyyəte malik və hökumət və istiqlalıyyətinə nə kimi bir zəhir [dayaq] və müin [köməkçi] olduğunu bu kərə yenə göstərmiş olduğu əzm ilə mövcudiyyətini isbat eylədi.

Hökumətin və Parlamanın isə hakimiyyət və istiqlalıyyətinin əmnü mühafizəsi [təmin edilməsi və qorunması] uğrunda nasıl bir köks gərəcəyi və nə dərəcə gərmiyyətdə bulunacağı [nə qədər hərərtlə çalışacağı] keçənki Məclisi-Məbusan-

da vermiş olduqları vəd və təminatlarla qərarlarından anlaşılmış və bu vəd və qərarlarının da həqiqətən amil [təsiri] olduqları təqib edilməkdə olan məsəi [səy] və ittixaz edilə gələn tədabir və təvəssül [daimi surətdə həyata keçirilən tədbirlər və görələ işlər], əsasən göstərir, demək ki, nə millətin hökumətə qarşı bir deyəcəyi qaldı və nə də hökumətin millətə.

Hökumət millətə hakim və millət isə hökumətə köməkçi olunca, hər şeydə istehsalı-müvəffəqiyyət [müvəffəqiyyətin əldə edilməsi] Allahdandır.

Öylə isə, yaşasın mərbutiyyət [bağlılıq, sədəqət]. Var olsun milliyyət, həmiyyət. Qəhr olsun xain fikirlər.

Çubuqçuzadə Yusif Camal

QARABAĞ MƏSƏLƏSİ

Qarabağ məsələsinin sülh və əsəyşlə həll edilməsi xüsusunda nə qədər qəzetələrdə məqalələr, nəsihətlər yazıldısa da, siyasi məhfillərdə [dairələrdə], məclislərdə və Parlamanında nə qədər mübahisələr, sübut və dəlillər gətirilib Qarabağın Azərbaycanın ayrılmaz bir hissəsi olması danışıldısa da, ağıl və məntiqlə işi həll etməkdən həmişə uzaq qaçan daşnaklar axirüləmr [axırda] genə də yüzlərcə fəqir və bigünahların qanlarına bais olub, yüzlərcə uşaqları atasız qoyub, xanımları viran qalmağa bais və səbəb oldular.

Qarabağa general-qubernator təyin edilmiş [Xosrov bəy] Sultanov cənabları budur tamam dörd aydır ki, gah Şuşa-

dakı ingilis nümayəndələri ilə və gah bizat [şəxsən] ermənilərin sərkərdə və nümayəndələri ilə mülaqatda bulunub [danışqlar aparıb], məsələnin qan tökülməksizin həll edilib qurtarmasına çalışmaqda idi. Dəfəatla [dəfələrlə] yığıncalar, iclaslar olub, laəqəl [heç olmasa] ingilislərin özləri dedikləri kimi, Sülh Konfransının axırına kimi Qarabağın hökuməti erməni və müsəlmanlardan mütəşəkkil bir idarənin əlinə tapşırılmasına da inadlı ermənilər genə də razı olmayırdılar. Bu razı olmamaqları bir tərəfə dursun, hətta Şuşada oturub bütün Qarabağın Ermənistanını [Qarabağın ermənilərini, ermənilər yaşayan yerlərini] çulğalayıb, hər iki-üç həftədən bir milli qurultaylar qurub əhalini dinc və sakit öz işinə getməyə buraxmayırdılar. Bütün bu günahlar həman beş-altı nəfər işxanyanlar ilə Şahnazaryanların inad və hisslərinin nəticəyi-mənhusələri [pis, nəhs nəticələri] idi ki, axirüləmr iyunun 5-dən başlayıb genə Qarabağ səhralarını, dağlarını və meşələrini günahsız insan qanına və ahü-naləyə boyadı.

Şuşada olan Milli Komitənin “siyasəti” nəticəsi olaraq bu axırlarda heç bir gün yox idi ki, Şuşanın ətraf kəndlərinin yavuqluğundan keçən Şuşa yollarında ermənilər müsəlmanlara hücum edib qətl-qarət etməmiş olsunlar. Böylə ayrı-ayrı ittifaqlar [hadisələr] çoxalıb axırda ümumi bir partizan davasına mübəddəl olmuşdu [çevrilmişdi]. Ermənilərin hücumları, gündüz günorta çaği beş-altı nəfər yol ilə keçən müsəlmanların mal və atları ilə bir yerdə oğurlanması və hətta meyitlərinin də verilməməsi hətta ingilisləri də heyrətə salmışdı. Bu axırlarda çöldə, yollarda

olan hadisələr yavaş-yavaş şəhərə də si-rayət etmişdi.

İyunun 2-də üç nəfər müsəlmanlar-dan şəhərin erməni hissəsində tutulub tərki-silah edilməsi camaatı bir az həyə-cana salmışdı. Bu tərəfdən də şose ilə gedən köçərilərə erməni hissəsi tərəfin-dən daimi güllələr atılıb və hərdənbir hü-cumlar edilib at, qoyun oğurlanması da əfkari-ümumiyyəyə [ictimaiyyəyə] pək fə-na təsir etməkdə idi.

Şuşanın erməni hissəsində müsəlman-lara olan hücumlar, hədələr o qədər art-mışdı ki, poçta, dövləti xəzinə [dövlət xə-zinəsi] və sair dövləti idarələrə müsəl-manların gediş-gəlişi kəsilməmiş kimi idi. Hətta erməni hissəsində Azərbaycan hö-kumətinin tərəfindən nəşr edilmiş təzə pulları da qəbul etməyib, alış-veriş et-məyirdilər.

Qarabağın və baxusus [xüsusilə] Şuşa şəhərinin əhvalını və həyati-ictimaiyyə-sini bilənlər özləri biləcəklər və təsəvvür edəcəklər ki, iş bu məqama yetişəndə hə-yati-ümumi hanki bir halətdə olar. Er-mənilər qəsdən və əmdən [bilə-bilə] get-gedə əfkari [fikirləri] və ruhları həyəcana salıb, dəstə-dəstə bazarlarında və şəhə-rin kənarlarında gəzməklə özlərinin bir hücumu və ya davaya hazırlanmaqlarını sübut edirdilər.

Ayın 5-ci günündə müsəlman hissə-sində olan bir neçə nəfər erməni sənət-karları, dərziyə, xərratlar, xəncər, tufəng ustaları saat 10 tamam olan kimi qapıla-rını bağlayıb əcələ ilə öz məhəllələrinə getdilər. Bu əhvaldan yarımca saat keç-məmişdi ki, erməni hissəsindən əvvəlcə meydançadan, sonra kazarma və Üçmıx tərəfindən tufənglər açılıb, köçərilərə və

müsəlman hissələrinə güllələr yağdırıl-mağa başlandı. Dərhal ermənilər dəst-ələrlə öz səngərlərinə çəkilməyə baş-ladılar. Bununla bərabər, yüz nəfərə kimi müsəlləh [silahlı] ermənilər Zastav tərəf-də köçərilərin səlamətliyi üçün və onları yola salmaq üçün qoyulmuş mühafizə dəstəsinə hücum edib onları tərki-silah etməyə qəsd etmişlər. Bunların arasında bir az atışma olub, üç-dörd nəfər əsgər və bir nəfər də zabit yaralanıb, axırda bir nəfər əsgər tərəfindən açılmış əl bom-bası ilə hücum edənlərdən bir neçəsi ya-ralanıb, yerdə qalanı da qaçmağa üz qo-yublar.

İşin əvvəlində qarma-qarışıq düşən kimi ermənilər hücum edib köçərilərdən bir neçə nəfər kişi və övrət və bir qədər də mal-qaralarını tutub öz aralarına apar-mışlar.

Bu əhvalat əhaliyə yetişən kimi dü-kan-bazar bağlanıb, hərə tufəngini gö-türüb bir türfətüleyndə [bir göz qırpımın-da] səngərləri tutub davaya amadə [ha-zır] oldular. Şuşadakı batalyonun cavan əsgərləri ildırım kimi hücum edib əhali ilə bir yerdə erməni hissəsinin qabağın-da olan, ermənilərin ən mühüm olan Üç-mıx adlı səngərlərini işğal etdilər. O gün sübhədən başlanmış atışma axşamədək davam etdi.

Bu arada ingilislərin nümayəndələri gəlib general-qubernatora vədə verdilər ki, işi sülhlə qurtarmaq üçün qubernator hanki tələbləri edərsə, onlar erməniləri məcbur edəcəklər ki, tələbat qəbul edil-sin. Bu əhvalatdan sonra əhalini sakit edib cuş-xüruşa gəlmiş milli qələyanı [aşıb-daşan milli həyəcanı] saxlamaq istəyən general-qubernator həzrətləri olmazın

zəhmət və məşəqqətlərlə ancaq ikinci gündə atışmanı kəsib sakitlik sala bildi. Ermənilərin həyasızlıq dərəcəsinə çatmış qaba hərəkətləri, orada-burada namər-dənə hücumları əhalini o qədər təngə gətirmişdi ki, uşaqdan böyüyə kimi hamı istəyirdi ki, birdəfəlik bu işə bir xitam çəksinlər.

General-qubernatorun ingilislər vasi-təsilə erməni hissəsinə verdiyi ultima-tumu hələlik bu iki mətləbdən ibarət idi: Birisi, ermənilərin Mərkəzi Milli Komitəsi əzalarının [üzvlərinin] Azərbaycan dairə-sindən nəfy [sürgün] edilmələri və ikin-cisi, Azərbaycan qoşunu ilə erməni his-səsindəki kazarmının işğal edilməsi. Ul-timatunun əvvəlinci maddəsi həman gün əmələ gətirilib, ingilislər erməni Mərkəzi Komitəsinin 4 nəfər üzvlərini həbs edib general-qubernatorun idarə nümayən-dəsi ilə Azərbaycan sərhədinə kimi nəfy edilməyə göndərildi. İkinci maddə üçün iki gün vaxt istənilirdi ki, orada olan ermə-ni qaçqınları oradan çıxarılıb kazarma tə-mir edilsin. Ancaq bu maddələr qəbul ediləndən sonra qubernatorun tərəfin-dən təyin edilmiş nümayəndə Səməd bəy Cəmillinski və bir neçə nəfər də ingilis za-bitləri müsəlmanların səngərlərini gəzib qubernatorun hökmünü və atışmanın kə-silməsini onlara elan etdilər.

Ayın 7-də sübh saat 6-da ultimatu-mun ikinci hissəsi də qövldən feilə gəldi [həyata keçdi]. Şuşada olan batalyon və general-qubernatorun xüsusi konvoyu (kürdlər) nizamla batalyon komandirinin təhti-komandasında [komandası altında] olaraq erməni hissəsinə keçib kazarmayı işğal etdilər. Bu iş tamam şəhərin həyati-ümumisinin genə də öz qaydasına keç-məsinə bais oldu. Məlum oldu ki, şəhər-

də olub daimi əhalini qarışdırın və Azər-baycanın ziddinə gedən ermənilərdən bir çoxu həmin gecə şəhərdən çıxıb qaçıblar.

Bu intriqaçı və müfsidlərin [fitnəkarlar-ın] şeytənətkarənə halları nəticəsiz qal-madı. Həman o adamların təşviqləri ilə yol ilə keçən köçərilərə Qaybalı kəndin-də hücum olubmuş. Əvvəlinci gündə Qay-balı kəndlilər hücum edib köçərilərdən bir neçəsini öldürübmüşlər. Üçüncü gün-də köçərilərin dalısı da gəlib güclənən-dən sonra onlar özləri bir yerə yığılıb hə-man Qaybalı kəndə hücum ediblər. Axır-da ermənilər qaçıb, arvad-uşaqlarını qo-yub meşələrdə gizlənilər. Köçərilərdən kəndə girib həman kəndi yandırmağa baş-layıblar.

Bu əhvalat qubernatora çatan kimi filfövr [dərhal] öz adamlarını göndərib kəndi yanmaqdan saxlamaq istəmişsə də, amma iş işdən keçibmiş. Odur ki fövri [dər-hal] həman kənddən qaçan arvad-uşaq-ları yüz nəfərə kimi qubernatorun adam-ları yığıb öz mənzilinə gətiriblər. Quber-nator bunlara artıq mehribanlıq edib, dərhal çörəklərini verdirib istirahətlərinə çalışmışdır. Həmin tövr hücum edib kö-çərilərlə dava başlayan Bəhlul, Kərkica-han və Daşaltı kəndləri də köçərilər tə-rəfindən əhatə edilib yandırılmaq istə-nildiyi zaman qubernator xəbər tutub bu kəndləri yanmaqdan xilas etmişdir.

İndi bu saat Şuşada sakitlikdir. Həyat öz ümumi qaydasına girmişdir. Lakin şa-yiə və rəvayətlər var ki, ermənilər dəstə bağlayıb Əsgərana hücum etmək istəyir-lər.

Təzədən vüqu bulacaq əhvalatı yazara-m.

Məhəmməd Sadiq Axundzadə

BAKİ XƏBƏRLƏRİ**“Xalq sözü”**

Bu gün saat 2-də hər gün gündüzləri nəşr olunmaq üzrə türk dilində “Xalq sözü” adında yeni bir qəzetə nəşr ediləcəkdir.

Çay fabrikanın qapanması

Neçə vaxt bundan əqdəm [qabaq] Bakıda açılmış olan çay və qəhvə fabrikanı gözlənilən surətdə mal istehsal etmədiyi müayinə və təsdiq edildiyindən, Bakı qubernatoru sərəncamı ilə qapanmışdır. Fabrika məhsulatu Bələdiyyə İdarəsinin Tibb-səhiyyə şöbəsi təbibləri tərəfindən işlənməyə lüzumsuz və zərərli olduğu təhqiq edilmişdir.

Tacirlərin ərizəsi

Bakıda olan bir çox tacirlər ərizə ilə qubernatora məlum etmişlər ki, onlar Lənkəranda külli miqdarda meyvə və qeyri mallar almışlardır. İndi həman malları Bakıya gətirmək mümkün olmadığından zayə olur. Bunu nəzərə alaraq tacirlər malların Bakıya gətirilməsindən ötrü gəmi verilməsini xahiş edirlər. Tacirlər Lənkəranda bir çox yerlərdə bağ və bos-tan aldıqlarını dəxi əlavə edirlər.

Həbsdən azad

Bakı qalabəyisi [komendantı] tərəfindən edilən binagüzarlığa [sərəncama] görə, Bakı sakini Hacı Vəhab Hacı Abbas oğlu öz oğlanlarını əsgərlikdən qaçıрмаq qəsdilə gizlətməkdə müttəhim edildiyindən həbsə alınmışdı. İndi məzkurun [adı çəkilən şəxsin] oğlanları gəlib əsgərliyə yazıldıqlarından, özü həbsdən azad edilmişdir.

Əsgərlikdən qaçmaq cəzası

- Pırşaqı kəndi əhlləri Vəliməhəmməd Hacı Əbdüsaləm oğlu oğlunu əsgərlikdən qaçırmada müttəhim edildiyindən altı ay müddətinə həbsə alınmışdır.

- Nardalan kəndi əhlləri Kərbəlayi Əbdülbaqi Hacı Qədir oğlu, Məşhədi Abutalıb Məhəmmədəli oğlu və Sadiq Əmanulla oğlu öz oğlanlarını əsgərlikdən qaçırmada qəsdilə gizlətməkdə müttəhim və oğlanları gəlincəyə qədər məhbus edilmişlərdir.

- Hövsan kəndi əhli Məhəmmədrəhim Atakişi oğlu öz oğlunu gizlətməkdə müttəhim edilərək oğlu gəlincəyə qədər həbsə alınmışdır.

Sürgün

Bakı qalabəyisinin binagüzarlığına görə, Babacan Osipov, Andrey Kolesnikov, Qramov, Lavrentiyev, Babayev və Cahanqir Qasım oğlu asayışı-ümumini pozmaqda müttəhim və müzirr [ziyankar] şəxslər olduqları üçün Bakıdan sürgün edilirlər.

10 000 manat mükafat

Neçə vaxt bundan qabaq Bakıdakı Azərbaycan qoşun hissələrindən neçə nəfər əsgər ilə zabiti Hacığa Qasimov əsilhə [silah] tutulan gəmini mühafizə üçün oraya təyin edilmişlərdi. Qasimov gəmindən bir çox şeylər oğurlayıb və tənbehdən qorxaraq 37 nəfər süvari əsgərləri özü ilə bərabər Bakıdan aparıb gizlətməmişdir. Qaçmaqlar getdikləri yollarda bir çox qarətlərdə bulunmuşlardır. Onları axtarmaq üçün ciddi tədbirlər ittixaz edilmiş [təbirlər görülmüşsə] də, nəticə verməmişdir. İndi Bakı qarnizon naçalniki məlum edir ki, zabiti Qasimov nə yerdə ol-

duğunu bilən şəxslər tezliklə naçalnikə xəbər verməlidir. Həmin xəbəri gətirən şəxsə hökumət tərəfindən 10 000 manat mükafat verəcəkdir.

Saxta sənədlərlə pul almağa qəsd

Bakı təhərri [axtarış] polis müdiri qubernatora məlum etmişdir ki, neçə gün bundan əqdəm [qabaq] neçə nəfər naməlum şəxslər saxta sənədlər vasitəsilə xəzinədən külli miqdarda pul almaq istədikləri haqqında məlumat alaraq öz agentlərindən bir nəfərini orada növbəyə qoymuş və həman şəxslər 550.400 manat pul alıb getdikdə sənədlərinin saxta olduğunu kəşf və özlərini tövqif [həbs] etmişdir. Göstərilən məbləğ xəzinəyə qaytarılıb və şübhə üzrə orada qulluq edən bir nəfər dəxi tövqif edilmişdir [tutulmuşdur].

2 milyon manat qarət

Naberejni küçədə Dadaşovun dokunda sükunət edən Böyükxanım Dadaşovanın evinə 8 nəfər naməlum şəxslər gəlib təhərri [axtarış] polis məmurları adlanaraq axtarış icra edərək getmişlərdir. Onlar getdikdən sonra xanım evindən 2 milyon manatlıq cəvahirat və pul qarət edilmişini kəşf etmişdir. Bədəfkarları tövqif etməkdən [cinayətkarları tutmaqdan] ötrü təhərri polis müdiri tərəfindən ciddi tədbirlər ittixaz edilmişdir [tədbirlər görülmüşdür].

İkinci uçaştok ev komitəsində

Bolşoy Krepostnoy küçədə, 47 nömrəli evdə olan ikinci uçaştok ev komitəsi həman uçaştokda yaşayanlara xəbər verir ki, ikinci uçaştokda olan kor uşaqların

siyahısı yazılmaqdadır. Ev komitələrinə təklif edilir ki, az bir zamanda kor uşaqların siyahısını uçaştok komitəsinə göndərsinlər.

Türk Müəllimləri İttifaqında

- Türk Müəllimləri İttifaqının ümumi iclası, hazırlanmış və idarə tərəfindən təsdiq olunmuş ibtidai məktəblərin proqrammasını təsdiq etdi. İdarə şu proqrammanı Maarif Nəzarətinə göndərərək rica etmişdir ki, Nəzarət təsdiq edib tezliklə nəşr etsin, ta ki hər bir kitab təlif edənlər [yazanlar] şu proqrammaya mütabiq [uyğun] kitab təlif etsinlər. Hər bir məktəb şu proqrammadan Nəzarətdən istəyə bilər. Deməli, gələn sənə ümum məktəblərdə tərtib olunmuş proqrama üzərinə tədris başlanıb, hər bir yerdə bir qaydada müntəzəm surətdə dərs olacaqdır. Ali-ibtidai məktəblərin proqrammasının tərtibi müəllim əfəndilərin tətildən dolayı eylül [sentyabr] ayına kimi təxir edildi.

- Eylül ayından başlayaraq Türk Müəllimləri İttifaqı təlimə dair bir cəridə [qəzet] nəşrinə mübaşirət edəcəkdir [başlayacaq]. Binaənileyh [ona görə], hər bir müəllim şu cəridə üçün tətildən istifadə edərək məqalələr hazırlamalıdır, ta ki işə mübaşirət edən zaman məəttəlçilik olmasın.

- Müəllimlərdən xahiş olunur ki, hər kəsin ərzaqdan artıq parası qalıbsa, bu gün saat 9-dan 11-dək gəlib aparsın.

- Türk Müəllimləri İttifaqına müraciət etmək istəyənlər[dən] təvəqqe olunur ki, iyulun 1-dək Bakı Birinci Realını məktəbinin müəllimi Abdulla Şaiq Talıbzadə həzrətlərinə müraciət etsinlər. Çünki İtti-

faqın sədri Ağa bəy İsrafilbəy zadə iki ay müddətinə məzuniyyətdə bulunacaqdır və Bakıda olmayacaqdır.

Azərbaycan nümayəndəsi

Azərbaycan Cümhuriyyətinin Ukrayna siyasi nümayəndəsi [Yusif] Vəzirov cənabları bolşeviklər[in] Odessanı işğal[in]-dan sonra İstanbula azim olmuşdur [getmişdir]. Nümayəndə hal-hazırda İstanbuldadır.

Doktorların hərbi xidmətə alınması

Aldığımız mövsuq [etibarlı] məlumatla görə, yaxın zamanda Azərbaycan torpağında yaşayan bütün doktorlar siyahı edilərək hərbi xidmətə cəlb ediləcəklərdir.

Dabravolların həbsi

Sırağün İncilab Komitəsi acentələri tərəfindən iki nəfər Dabravol ordusuna [Könüllü orduya] mənsub şəxs tövqif edilmişlərdir [tutulmuşlar]. Onlarla bərabər yüz minə baliğ [yaxın] Denikin parası tutulmuşdur. Məzkurlar [deyilən şəxslər] həbsə alınmışlardır. Məqsədləri Azərbaycanda, xüsusən Bakıda Dabravol ordusu mənafeyinə təbliğat və təşkilat etmək imiş.

“Yardım alayı”nın pulemyotçu bölüyü

Könüllü ehtiyat “Yardım alayı” cənbində [nəzdində] 150 kişidən ibarət pulemyotçu bölüyü təşkil edilir. Həmin bölüyə 25 yaşından 45 yaşınadək sağlam və salamət bədən sahibi şəxslər qəbul olunurlar. Bölüyün qədəri 150 kişidən artıq olmayacaqdır. Yazılmaq istəyənlər hər gün səhər saat 9-2 və axşam 4-6 kimi “Fani” kontorunda “Yardım alayı” Komitəsinin sədri İsmayıl Faniyə müraciət edə bilirlər.

təsinin sədri İsmayıl Faniyə müraciət edə bilirlər.

AZƏRBAYCANDA

Şəkidən

Həmin həziran ayının 9-da Yevlaxdan Şəkiyə gedərkən Şəki ilə Yevlax arasında vaqə “Trud” nam məhəldə [yerdə] bədəfkarlar [cinayətkarlar] faytonçunun 100 min rublə qiymətində olan dörd atını, 10 min rublə nağd pulunu, miniklərin hər əşyasını və külli miqdarda para aparmışlardır. Bu kimi əhvallar ara-sıra vaqə olmaqdadır. Məhəlli [yerli] idarə isə bu xüsusda gözəçarpan bir tədbirə girişməyir. Zamanın əhəmiyyətini nəzərə almayaraq böylə xəyanətlərlə vətən övladını bir daha cəfa və bəlaya düşür edən xainlərə tədabiri-şədidənin ittixazı [şiddətli tədbirlərin görülməsi] üçün hökumətin nəzarətini cəlb edirik.

Əbdürrəhim Ağakışızadə

İDARƏYƏ MƏKTUB

“Azərbaycan” qəzetəsinin 13 həziran nömrəsində 4-cü dairə müfəttişliyi pristävi Kərimbəyov və müavini Axundov əleyhinə Bakı polismeysterinə bir Malışev namın şikayət verməsi barəsində məlumat dərc edilmişdi. Üç ay bundan əvvəl, həqiqətən, Malışev imzası ilə Bakı polismeysterinə bizim əleyhimizdə bir donos verilmişdisə də, donosçu kəşf edilməyərək polismeysterliyə lazımi məlumat verilməklə iş ləğv edilmişdi. Malışevdən əlavə iki nəfər müsəlmanın im-

zası da vardı ki, onları axtarıqdan sonra kim olduqları və nəradə sakin olduqları belə məlum olmadı. Əlbəttə ki, donos qərəzi-şəxsiyyə [şəxsi qərəz] əsası üzrə verilirək uydurma imzalarla imza edilmişdi. Bu işdə və bizim bilikliliyyə [tamamən] töhmətdən ari [günahsız] və xidmətimizdə hüsn-əməl [yaxşı əməl] sahibi olduğumuz meydana çıxmaqla töhmətlər [ittihamlar] rədd edildi.

Pristav Kərimbəyov və müavini Axundov

“Azərbaycan” qəzetəsi idarəsi tərəfindən Piri Mürsəlzadəyə qəzetənin mühərriri olduğunu təsdiq üçün verilmiş olan şəhadətnamə itibardır. Bununla həman şəhadətnamənin etibardan saqit olduğu [etibardan düşdüyü] elan edilir.

6.

Doktor Musa bəy Rəfiyev

Daxili əmrəyə [xəstəliklərə] düşür olan naxoşları qəbul etməyə başlamışdır. Səhər saat 9-11-ə kimi. Axşam saat 5-7-yə kimi. Ünvan: Armyanski, nömrə 15. Telefon 16-80. *b-37*

Petroqraddan gəlmiş doktor İshaq Avetisoviç Atayans (professor Mixaylovun müavini)

Mamalıq, qadın və urologiya naxoşluğuna mübtəla olanları qəbul edir. (Bövl [idrar] yolu azarına, köhnə və təzə süzənəyə müalicə edir.) Bövl yolunu elektrik aləti ilə müayinə edir. Hər gün saat 3-dən 6-ya kimi. Çaharşənbə günləri fəqirləri pulsuz qəbul edir. Ünvan: Telefonu küçə, nömrə 6.

8798

Bəhri-Xəzər İstehlak Cəmiyyəti “Kooperatsiya” müalicəxanası

Hər növ naxoşluqlar qəbul olunur. Müalicə haqqı üzvlərdən 4 rublə, qeyrilərdən isə 6 rublə. Bolşoy Morskoy küçə, Tarqovının küncündə Həsənovun evində, yolu Bolşoy Morskoydan. Telefon nömrə 26-90.

Əmrəzi-daxiliyyə [daxili xəstəliklər] 9-11 Balayan

Mədə naxoşluğu 12-2 Mejebovski; 4-6 A. Seyidov

Əmrəzi-əsəbiyyə [əsəb xəstəlikləri] 12-2 Şmirqeld

Cərrahiyyə 9-11 Sander

Uşaq naxoşluğu 9-11 Rabinoviç; 4-6 Bron

Arvad naxoşluğu və mamalıq 9-11 Pines; 12-2 arvad həkimi Şapiro-Rotman; 4-6 S. Seyidov[a]

Dəri və zöhrəviyyə 9-11 O. Şamkoryan; 12-2, 4-6 Pernik

Göz naxoşluğu 9-11 Cəfərov; 4-6 arvad həkimi Qeqamyan

Qulaq və boğaz ağrısı 12-2 B. K. Finkelşteyn;

Diş ağrısı 9-11 Suşon-Sivkina; 4-6 İtkin Müalicəxana müdiri bakterioloq Lyubışevskaya

Müalicəxanada konsultasiyalar icra olunur. Operasiya, konsultasiya razılıq ilə. Çiçək döyülür, şəhadətnamə verilir. Analiz qəbul olunur. 606 və 914 müalicəsi.

10208

Xüsusi müsəlman təvəllüdxanası Gövhər xanım Qazızadə

Vəzi-həml edənlər hər bir vaxt, gələnlər isə hər gün səhər saat 10-dan 2-yə kimi qəbul edirlər. Təvəllüdxanada əməliyyatı-cərrahiyyə (operasiya) icra edilib, doktor Tsentner konsultasiya yapır. Feldşeritsamama Vasserman çiçək döyür, yara bağlayır və iynə vurur. Adres: Armyanski küçə nömrə 13. Telefon nömrə 58-39.

T-321

Arvad diş həkimləri**Z. A. Şexter və xanım**

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qazma və hər növ qayırma dişlər. Dişin yaxşı qayırılması təmin olunur. Kənardan gələnələr üçün tezliklə görülür. Qiymətlət münasibdir.

Qəbul olunur səhər saat 9-dan 2-yədək, axşam saat 4-dən 7-yədək. Voronsovski küçə 17 nömrəli evdə, paradni qapıdan.

8753

Moskvada təcrübə görmüş diş həkimi **K. S. Kolandskaya-Sanuxat** kabinə açmışdır. Müalicə edir, dişləri doldurur, süni dişlər qayırır və dişləri ağrısız çəkir. Qiymət münasibdir. Qəbul edir: Hər gün səhər saat 9-2-yədək; axşam saat 5-7-yədək. Adres: Bazarnı və Suraxanski küçələrin küncündə, nömrə 112.

8795

Doktor S. İ. Zaks

Zöhrəvi, dəri və sifilis naxoşluqlarını qəbul edir. 606 və 914 müalicəsi. Naxoşları hər gün qəbul edir saat 4-dən 7-yədək. Vorontsovski küçə nömrə 43, 2-ci mərtəbə.

8776

Diş həkimi**R. S. Fuks**

Qəbul edir: 9-dan 10-a dək; 5-dən 7-yədək. Ünvan: Mariinski, nömrə 18. Ferdinandın aptekası ilə bərabər. Telefon nömrə 34-15.

10202

Berlin Dərülfünunu doktoru**S. İ. Kopelioviç**

Daxiliyyə və əsəbiyyə naxoşluqlarını qəbul edir səhər saat 10-dan 1-ədək, axşam saat 5-dən 7-yədək. Adres: Vorontsovski küçə nömrə 17, 2-ci mərtəbə. Telefon nömrə 50-28. Və 93.

8765

İstanbuldan, İngiltərədən**və Fransadan mallar**

İ. V. Denisovun bankir kantorası İstanbulla, Marselə (Fransa) və Liverpula (İngiltərə) mal alıb gətirmək üçün nümayəndə göndərir. Sifarişlər İ. V. Denisovun bankir kantorasında qəbul olunur (Nikolayevski və Olqinski küçələrin küncündə) hər gün axşam saat 5-dən 7-dək.

10210

Tazə alınmış

Amerikanın südü satılır külli miqdarda İ. V. Denisovun bankir kantorasında (Olqinski və Nikolayevski küçələrin küncündə, telefon nömrə 37-75). Az miqdarda isə Qafqazski aptekarski mağazada, Baryatinski, nömrə 6.

10234

Müvəqqəti müdir:**Hacıbəyli Üzeyir****QEYD VƏ ŞƏRHLƏR****Teleqraf xəbərləri**

səh. 315. “drednot”: hərbi dəniz donanmalarında XX əsrin əvvəllərindən etibarən istifadə edilməyə başlanan, güclü artilleriya silahlarına malik zirehli gəmi (drednout).

“imperator Vilhelm”: Alman impertoru II Vilhelm nəzərdə tutulur.

Sülh ətrafında

səh. 316. “Himans”: qəzetdə “Gimans” kimi getmişdir.

İstanbulda həyəcan

səh. 317. “etmişlərdir” yerinə “edilmişdir” getmişdir.

“xaki-payi-şahanəyə”: “padşaha”; hərfən “padşahın ayağının torpağına” deməkdir.

səh. 319. “Aydın efesi”: “Efe” sözü Türkiyənin qərbində, İzmirin cənubundakı Aydın vilayətində “qəhrəman, igid” mənasında işlədilir.

“satır”: kötük üzərində ət doğramaqda istifadə edilən, enli ağızlı böyük bıçaq.

“mabeyni-hümayun”: Sarayda, padşahın hökumət işləri ilə məşğul olduğu, yanına gələnləri qəbul etdiyi yer.

“sər-qərini-həzrəti-padşahi”: Sarayda, padşahın yanına gələnləri qəbul etdiyi “mabeyn” adlanan yeri idarə edən, padşahla digər şəxslər arasında vasitəçilik edən adam; baş mabeynçi.

Qarabağ məsələsi

səh. 323. “İşxanyanlar ilə Şahnazaryanlar”: İşxanyan Qarabağdakı Erməni Milli Şurasının sədri, Şahnazaryan isə üzvü olmuşdur.